

Slovenska diaspora

na
metropolitanskem
območju
Clevelanda

IZVLEČEK

Slovenska kultura in identiteta sta na metropolitanskem območju Clevelanda še vedno zelo močno zakoreninjeni kljub dejstvu, da večji del tamkajšnje slovenske diaspore sodi v drugo in tretjo generacijo. To dokazuje šest delujočih slovenskih narodnih domov, dve slovenski župniji, številne slovenske inštitucije, razumevanje slovenskega jezika, ohranjanje slovenskih običajev in navad v družinah ter tudi stiki, ki jih ima tamkajšnja slovenska diaspora s svojo domovino ali domovino svojih prednikov.

Ključne besede:

slovenska diaspora, ameriški Slovenci, izseljenci, Cleveland, ZDA.

ABSTRACT

American-Slovenians of the Cleveland Metropolitan Area

Despite the fact, that a majority of American-Slovenians are of the second and the third generation, Slovenian culture and identity remains very strong in the Greater Cleveland Area. Six Slovenian national homes, two Slovenian churches and many other Slovenian institutions have proved this. Many American-Slovenians still understand some Slovenian words, they still keep Slovenian traditions, habits and nonetheless they are still sustaining contacts with their predecessors' country.

Key words:

American-Slovenians, emigrants, Cleveland, USA.

Avtorica besedila:

MOJCA ILC, univ. dipl. prof. geog.,
Gimnazija Vič, Ljubljana, Slovenija
E-pošta: mojcailc@yahoo.com

Avtorja fotografij:

MOJCA ILC in PRIMOŽ KLUN

COBISS I.04 strokovni članek

Slovenci smo narod z zelo številčno diasporo po vsem svetu. Točnih podatkov o tem, koliko ljudi se je tekom zgodovine izselilo iz slovenskega etničnega prostora, ni. Vendar obstajajo ocene, da naj bi danes zunaj meja Slovenije živelo več kot pol milijona ljudi s slovenskimi koreninami (2).

Največje slovenske izseljenske skupnosti najdemo v Združenih državah Amerike (ZDA), kjer naj bi po nekaterih podatkih živelo okoli 300.000 ljudi slovenskega etničnega izvora (14), po (2) drugih 600.000, po uradnih podatkih ameriškega statističnega urada iz leta 2000 pa 176.691 (13).

Več kot dve tretjini ameriških Slovencev živi danes v šestih ameriških zveznih državah (Ohio, Pensilvanija, Illinois, Minnesota, Kalifornija in Wisconsin; 2), med mesti pa zelo izstopa metropolitansko območje Clevelanda, kjer po neuradnih podatkih danes živi več kot 80.000 ljudi slovenskega etničnega izvora (5). V času vse močnejšega prebivalstvenega mešanja in poudarjene multikulturalnosti na eni stani ter krepitev (nacionalnih, regionalnih) identitet na drugi, je zanimiva današnja slika slovenske diaspore na severovzhodu ZDA.

"S trebuhom za kruhom"

Slovenski izseljenci so se na metropolitansko območje Clevelanda začeli priseljevati že ob koncu 19. stoletja predvsem zaradi razvijajoče se težke industrije, ki je potrebovala nekvalificirano delovno silo. Tako so se v Cleveland sprva zaradi želje po boljšem življenju priseljevali t. i. ekonomski emigranti. Po drugi svetovni vojni, zlasti po letu 1949, pa so se zaradi močne slovenske skupnosti in tam živčih "sponzorjev" priseljevali tudi t. i. politični emigranti.

Vse do začetka osemdesetih let 20. stoletja je središče slovenske poselitve predstavljala ulica *St. Clair Avenue* (11), kjer danes kot "ostanek slovenstva" stojita le še tiskarna časopisa *Ameriška domovina* in *Slovenski narodni dom*. Tekom desetletij so tamkajšnji ameriški Slovenci ustanavljali številna slovenska kulturna in družabna društva ter različne slovenske organizacije in inštitucije.

Zaradi pomlajevanja generacij in z njim povezanega procesa asimilacije je do danes veliko slovenskih organizacij, inštitucij in društev prenehalo delovati. Kljub temu pa lahko na podlagi opravljenega raziskovalnega dela trdimo, da sta slovenska kultura in identiteta slovenske diaspore metropolitanskega območja Clevelanda še precej močno zakoreninjeni.

Po statističnih podatkih popisa prebivalstva v ZDA je leta 1910 živelo v Clevelandu 14.332 Slovencev, kar je uvrščalo Cleveland na tretje mesto po številu slovenskega prebivalstva, takoj za Ljubljano in Trstom (11). Danes pa po neuradnih podatkih živi na metropolitanskem območju Clevelanda že približno 80.000 ljudi s slovenskimi koreninami. Najmočnejše priseljevanje Slovencev v ZDA je bilo omejeno zlasti na prvo in začetek druge polovice 20. stoletja, nato pa se je intenziteta priseljevanja precej zmanjšala. Leta 2003 se je tako v ZDA priselilo "le" 64 Slovencev (9).

V obdobju od 16. februarja do 16. avgusta 2005 je bilo na metropolitanskem območju Clevelanda opravljeno 329 anket. Izbran je bil "grozdn tip" izvajanja anketnega dela: sprva smo do večine anketirancev pristopili individualno, sčasoma pa so pri izvajanju anketnega dela pomagali ključni posamezniki (aktivni na različnih področjih). Obenem smo obiskali slovenske kulturne in družabne prireditve, slovenske inštitucije, organizacije in društva. Na ta način smo z anketo zajeli zelo različno populacijo (vključeni so bili predstavniki od prve do četrte generacije Slovencev v diaspori, raznoliki tudi po prepričanjih): najstarejša oseba je štela častljivo 101 leto, najmlajša pa 11 let.

"Slovenska" poselitev metropolitanskega območja Clevelanda

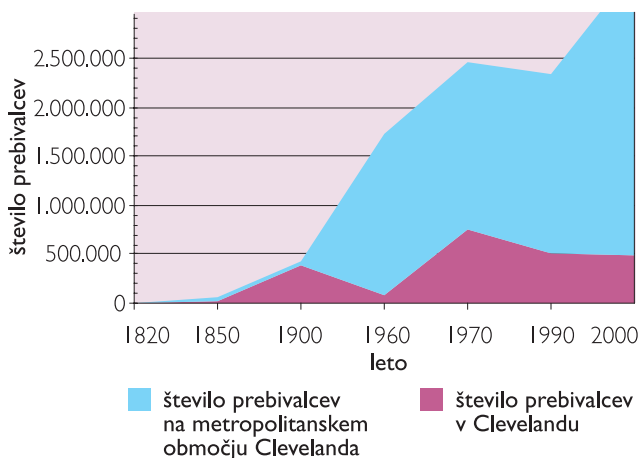
Podoba slovenske poselitve metropolitanskega območja Clevelanda se je od začetka 20. stoletja, ko je večina slovenskih izseljencev živela vzdolž ulice *St. Clair Avenue*, do danes precej spremenila. Zaradi različnih vzrokov, predvsem pa zaradi priselitve temnopoltega prebivalstva vzdolž omenjene ulice in boljše kakovosti življenja v suburbanih predelih, se je slovenska diaspora v drugi polovici 20. stoletja s prvotnega območja začela preseeljati v bolj oddaljena primestna naselja.

Danes še vedno del slovenske diaspore živi v mestu Cleveland (9,7 % vseh ljudi s slovenskimi koreninami), vendar velika večina (88,4 %) živi v suburbanih conah. Najbolj izstopa mesto Euclid, kjer živi skoraj 26 % vseh ljudi slovenskega etničnega izvora na metropolitanskem območju Clevelanda. Kljub temu da je "slovenska" poselitev v Euclidu še vedno močna, je v zadnjih letih opazen tudi trend upadanja številčnosti slovenske diaspore. Ta se počasi izseljuje tudi iz Euclida in priseljuje v še bolj oddaljena predmestja. Eno takšnih je mesto Mentor, kjer danes živi 5 % ljudi s slovenskimi koreninami (4). V začetku 20. stoletja je bila za priseljevanje ključnega pomena prisotnost slovenskih skupin, organizacij in inštitucij, ki pa danes zaradi večje mobilnosti in asimilacije nima več take vloge. Slovenska diaspora se namreč zaradi boljše kakovosti življenja izseljuje v bolj oddaljena primestna naselja Clevelanda, kjer večinoma niso locirane številne slovenske organizacije in društva.

Ohranjanje slovenske identitete in kulture

Danes sta med slovensko diasporo metropolitanskega območja Clevelanda najštevilčnejši njena druga in tretja generacija. Drugi generaciji po rezultatih ankete pripada 43 %, tretji pa 31,5 % vseh anketiranih. Pripadniki prve (po rezultatih ankete jih sodi v to generacijo 21 %) in druge generacije so praviloma bolj aktivni v slovenskih krogih in tako skrbijo za ohranjanje slovenske kulture in tradicije na tem območju (4). Število tako prve kot druge generacije se iz leta v leto zmanjšuje, saj je novih slovenskih imigrantov, torej nove prve generacije, izredno malo. Zato so danes mnogi pripadniki prve generacije v skrbeh glede prihodnosti slovenstva na metropolitanskem območju Clevelanda.

Prav gotovo je opredelitev narodnosti eden izmed najpomembnejših pokazateljev prisotnosti slovenske identitete na omenjenem območju. Največ anketirancev (41 %) se je izreklo za pripadnike obeh narodnosti, torej ameriške in slovenske, okoli 31 % se jih je opredelilo za Američane, nekaj manj kot 25 % pa samo za Slovence. Najpomembnejši dejavnik pri opredelitvi za določeno narodnost je bilo rojstvo v določeni državi. Tako se je več kot 79 % tistih, ki so se opredelili za Američane, za to narodnost izreklo zaradi rojstva v ZDA, ravno tako se je na podlagi rojstva v Sloveniji večina "Slovencev" izrekla (4) za slovensko narodnost. Nekaj manj kot dve tretjini vseh anketiranih še vedno ponosno poudarja svoje slovenske korenine in (vsaj delno) pripadnost slovenskemu narodu.

Slika 1: Spreminjanje števila prebivalstva v Clevelandu in njegovem metropolitanskem območju od 1820 do 2000.

Slika 2: Reklamni napis pred "slovensko" mesnico Ažman v Clevelandu (foto: Primož Klun).

Pri ohranjanju slovenske identitete nekega območja je pomembna tudi prisotnost oziroma znanje slovenskega jezika. Izmed vseh anketiranih jih danes aktivno obvlada slovenski jezik nekaj manj kot 30 %, zgolj nekaj slovenskih besed (na primer hvala, potica, dober dan; 4) pozna 35 % anketiranih. Aktivno znanje slovenščine je omejeno zlasti na pripadnike prve in nekatere posameznike druge generacije, zaradi že prej omenjenega procesa asimilacije pa aktivno znanje slovenščine s pomlajevanjem generacij počasi izginja.

Več kot 93 % vseh anketiranih še danes v svojih družinah ohranja slovenske običaje in navade, med katere štejemo zlasti peko in kuho slovenskih jedi, prepleševanje tradicionalnih slovenskih plesov, petje slovenskih narodnih pesmi ter praznovanje nekaterih praznikov (zlasti cerkvenih, 4).

Poleg omenjenih slovenskih inštitucij obstaja na metropolitanskem območju Clevelanda še veliko drugih slovenskih organizacij, društev in skupin, kot na primer slovenski pevski zbori (*Korotan*, *Glasbena matica*, *Fantje na vasi*, *Zarja*), folklorna skupina (*Folklorna skupina Kres*), organizacija "*Polka Hall Of Fame*", "*Slovenian Genealogy Society International*", *Klub Primorskih Slovencev* in številne druge. Po rezultatih ankete je več kot 88 % vseh anketiranih vključenih v vsaj eno slovensko organizacijo, skupino ali društvo (4). Dejstvo pa je, da se je število različnih slovenskih organizacij in z njimi tudi aktivnih članov od druge polovice 20. stoletja do danes zaradi procesa asimilacije zmanjševalo.

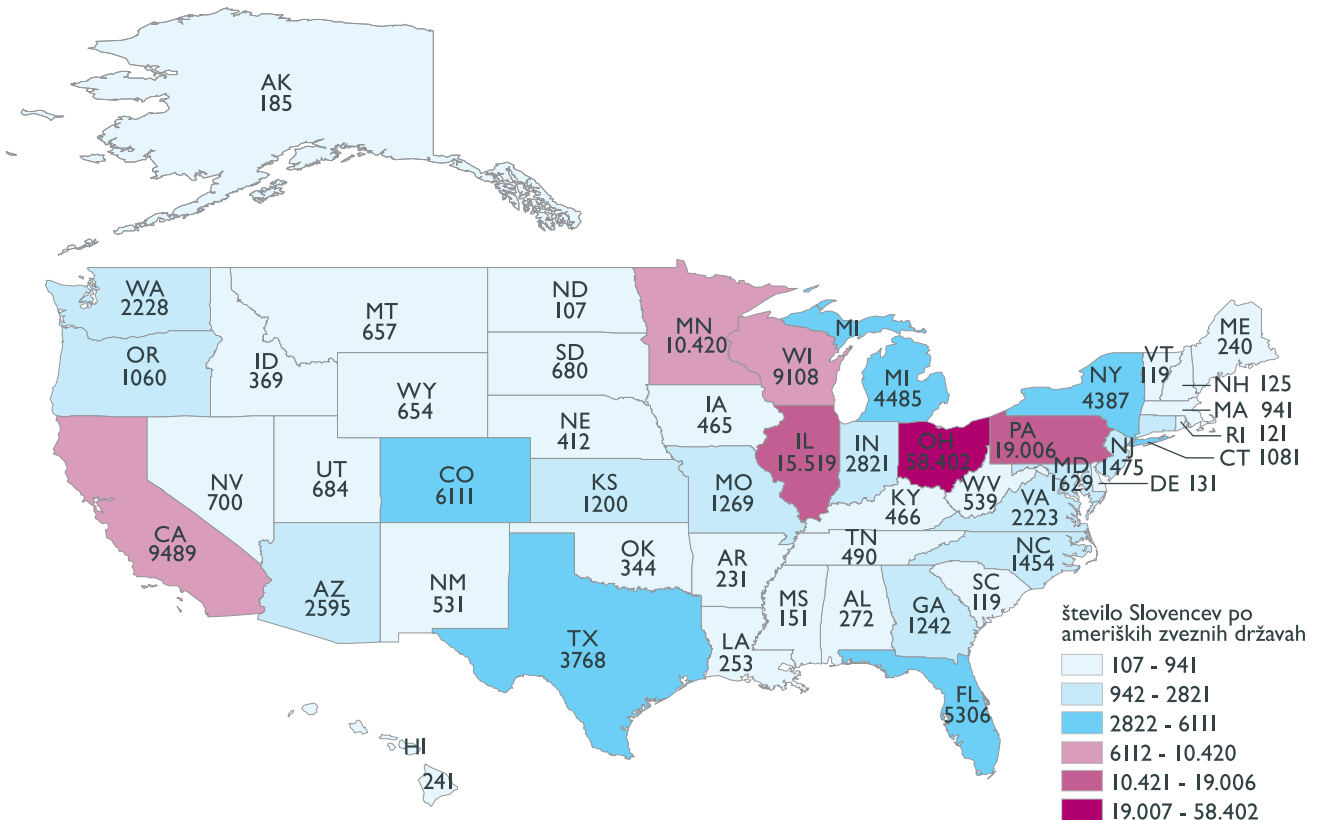
Organiziranost slovenske diaspore v Clevelandu

Slovenska diaspora je na metropolitanskem območju Clevelanda zelo dobro organizirana, o čemer priča še danes šest delujočih slovenskih narodnih domov, dve slovenski župniji, dve nedeljski šoli slovenskega jezika, tiskarna ameriško-slovenskega tednika *Ameriška domovina*, slovenski dom starejših občanov, številna slovenska kulturno-izobraževalna društva in nenazadnje tudi sedež organizacije *AMLA* (*American Mutual Life Association*) ter slovensko predstavništvo Generalnega konzulata Republike Slovenije. Slovenski narodni domovi so vse od svojih začetkov bili in ostali središče slovenskega kulturnega in družabnega življenja. Do danes se jih je ohranilo šest, saj so nekatere med njimi zaradi preseljevanja v predmestje in zaradi asimilacije ter integracije v novo okolje morali zapreti. Slovenska diaspora, ki se v njih zbira, se zaveda, da je njihova podpora pri obstoju teh domov ključnega pomena, saj se le-ti še danes v večji meri financirajo s pomočjo prostovoljnih prispevkov

in prodaje vstopnic za različne prireditve. Večina kulturno-družabnih srečanj poteka v narodnih domovih v hladnejši polovici leta, saj se v toplejših mesecih dogajanje preseli na odprte prostore, zlasti na *Slovensko Pristavo* v Genevi in *SNPJ Farm* v Kirtlandu.

Vseskozi sta za slovensko skupnost zelo pomembni slovenski župniji, in sicer župnija Sv. Marije Vnebovzete, ki jo od leta 1986 vodi župnik John M. Kumse, in župnija Sv. Vida, ki jo od leta 1979 vodi župnik Joseph P. Božnar. V okviru omenjenih župnij ne potekajo samo nedeljska bogoslužja v slovenskem jeziku, ampak tudi različne kulturno-družabne prireditve in izobraževalna srečanja, kot je na primer nedeljska šola slovenskega jezika. S tem imajo zlasti mlajše generacije (tretja in četrta generacija) priložnost učenja slovenskega jezika.

Pomembno vlogo pri ohranjanju slovenskega jezika med slovensko diasporo ima tudi časopis *Ameriška domovina*. Pod imenom *Narodna beseda* je začel izhajati že leta 1899, leta 1908 se je preimenoval v *Novo Domovino*, dva meseca kasneje v *Ameriko* in leta 1919

Slika 3: Število ameriških Slovencev ali Američanov s slovenskimi koreninami v posamezni zvezni državi ZDA (leta 2000). Uporabljene so ameriške oznake za zvezne države.

v *Ameriško domovino*. Sprva je bil to dnevni časopis, v šestdesetih letih 20. stoletja pa je začel izhajati kot tednik; na naslove naročnikov tedensko prihaja še danes. Po rezultatih ankete omenjeni tednik prebira več kot 50 % vseh anketiranih.

Kljub temu je o prihodnosti časopisa precej zaskrbljen urednik njenega slovenskega dela, dr. R. Susel, saj se po njegovem mnenju približuje konec Ameriške domovine kot slovenskega komercialnega časopisa (12). Dejstvo je, da se zaradi asimilacije število rednih bralcev in naročnikov oglasov iz leta v leto zmanjšuje.

Zaradi vse številčnejše starejše populacije so se že v sredini 20. stoletja pojavila prizadevanja za ustanovitev doma, ki bi bil namenjen starejši slovenski populaciji. Do realizacije je prišlo leta 1962, ko je bil v Clevelandu ustanovljen *Slovenski dom starejših občanov* (*Slovenian Home For The Aged*). Sprva je bil namenjen predvsem slovenski populaciji, danes pa v njem biva 140 ljudi različnih narodnosti, za katere skrbi 170 člansko osebje (6). Edina slovenska dobrodelna organizacija s sedežem v Clevelandu je organizacija AMLA, ustanovljena leta 1910 (takrat z imenom *Slovenska dobrodelna zveza*), ki je pomagala svojim članom v primeru poškodb, bolezni ali smrti (7).

Danes ima 9200 članov (ki pa niso nujno slovenske narodnosti), njen glavni namen je nudenje življenjskih zavarovanj. Svojih dvajset društev (t. i. *lodges*) ima na metropolitanskem območju Clevelanda tudi organizacija *SNPJ* (*Slovenska narodna podporna jednota*), katere primarni namen je ravno tako ponudba življenjskih zavarovanj. Poleg tega pa organizacija skrbi tudi za različne kulturne, družabne in izobraževalne programe.

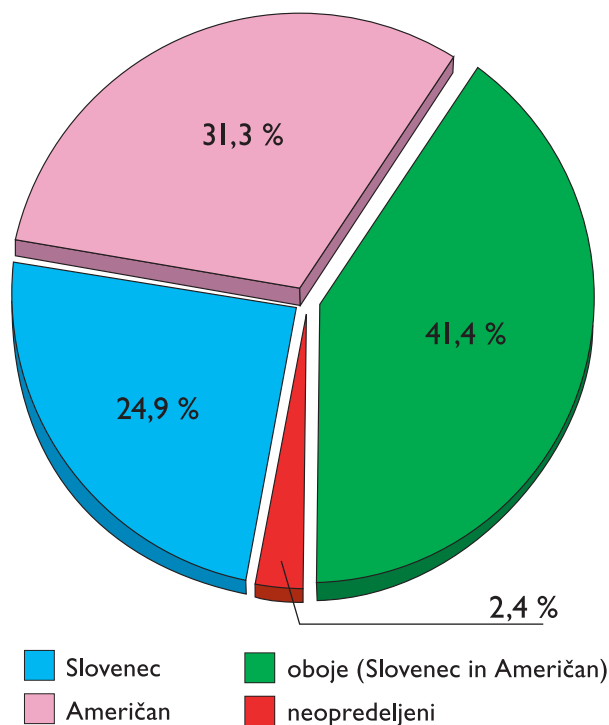
Prihodnost slovenstva na metropolitanskem območju Clevelanda

Točnih napovedi o prihodnosti slovenstva na metropolitanskem območju Clevelanda ni mogoče podati, kljub temu pa lahko na podlagi rezultatov raziskovalnega dela približno predvidimo prihodnost tamkajšnje slovenske diaspore.

Glede same poselitve lahko predvidevamo, da se bo v prihodnjih desetletjih še vedno nadaljeval trend preseljevanja iz manj v bolj oddaljena predmestja Clevelanda. Po rezultatih ankete namreč v suburbanih predelih živi več kot 91 % anketirancev iz starostne skupine od 11 do 20 let in kar 95 % tistih iz starostne skupine od 21 do 30 let (4). Ravno slednja starostna skupina pa je tista, ki začenja samostojno, torej od staršev ločeno življenje.

Danes vsekakor ni več ključni dejavnik priselitve prisotnost slovenske skupnosti ali slovenskih institucij v bližini, kot je bilo to pomembno v prvi polovici 20. stoletja. Ključni dejavnik današnje priselitve je prav gotovo boljša kakovost življenja, ki je zaenkrat značilnejša za suburbana območja.

Najpomembnejše vprašanje, ki se nam zastavlja glede prihodnosti slovenstva na metropolitanskem območju Clevelanda, je, v kolikšni meri se bo slovenska identiteta tega območja še obdržala. Glede opredeljevanja narodnosti lahko predvidimo, da se bo (vsaj delni) občutek pripadnosti slovenski narodnosti še nekaj časa obdržal, saj se jih je v starostni skupini od 11 do 20 let več kot 65 % izreklo za Slovence in več kot 13 % za pripadnike obeh narodnosti. Pri starostni skupini od 21 do 30 let pa se je za Slovence izreklo 30 %, za pripadnike obeh narodnosti pa 50 % anketiranih (4).

Slika 4: Narodnostna opredelitev slovenske diaspore metropolitanskega območja Clevelanda (4).

Glede znanja slovenskega jezika lahko predvidimo, da se bo ohranilo na ravni prepoznavanja določenih slovenskih besed. Tudi to domnevo lahko potrdimo z rezultatom raziskovalnega dela, ki je pokazalo, da večina anketiranih v starostni skupini od 11 do 20 let, to je več kot 47 %, pozna le nekaj slovenskih besed, podoben rezultat pa je pokazala tudi starostna skupina od 21 do 30 let, pri kateri jih 40 % pozna le določene slovenske besede (4). Razumljivo je torej, da se bo delež ljudi z aktivnim znanjem slovenščine zmanjševal, saj je takšno znanje jezika povezano zlasti s prvo generacijo slovenske diaspore. Vse večji pa bo zaradi procesa asimilacije v prihodnosti delež tistih, ki bodo prepoznali le določene slovenske besede, in navsezadnje tudi tistih, ki slovenščine ne bodo razumeli.

Nenazadnje je za prihodnost slovenstva pomemben tudi podatek o ohranjanju slovenskih običajev in navad med slovensko diasporo metropolitanskega območja Clevelanda. Na podlagi rezultatov anketnega dela lahko predvidimo, da se bodo nekateri slovenski običaji in navade (predvsem slovenska kuhinja, ples, glasba, prazniki) ohranili tudi v prihodnjih nekaj desetletjih. Rezultati so namreč pokazali, da v starostni skupini od 11 do 20 let več kot 91 % anketiranih ohranja slovenske običaje in navade, v starostni skupini od 21 do 30 let pa le-te ohranjajo vsi anketirani (4).

Na podlagi opisanega torej lahko predvidimo, da se bo slovenstvo med slovensko diasporo metropolitanskega območja Clevelanda še nekaj časa ohranilo. Kljub temu da se bo zaradi procesa asimilacije število tistih, ki bodo aktivno govorili slovenski jezik, in število tistih, ki se bodo opredeljevali samo za pripadnike slovenskega naroda, postopoma zmanjševalo, bodo slovenske navade in običaji po vsej verjetnosti v družinah slovenskih potomcev še nekaj časa ostale.

Ko so se v začetku in sredi 20. stoletja nekateri Slovenci priseljevali na metropolitansko območje Clevelanda, so sami ali pa njihovi otroci na vprašanje, od kod prihajajo, pogostokrat odgovorili, da iz Avstrije. Danes so tamkajšnji "Slovenci" ali njihovi potomci ponosni na svoje slovenske korenine. Presenetljivi so odgovori mnogih pripadnikov četrte generacije, to je najmlajše "slovenske populacije" na metropolitanskem območju Clevelanda, ko so s ponosom govorili: "Jaz sem Slovenka/Slovenec." Seveda so ponosni tudi na to, da so Američani, a svojih slovenskih korenin ne pozabijo omeniti. Verjetno je to posledica tudi nastanka samostojne slovenske države, delno pa tudi posledica trenda, da se v zadnjem času v ZDA vse bolj poudarjajo tudi posameznikove korenine in ne samo njegova "ameriškost". Vse pogosteje namreč izseljenci in njihovi potomci poleg ameriške narodnosti poudarjajo tudi svojo "ekstotičnost", kar biti Slovenec v pisani ameriški družbi, prav gotovo je.

Literatura

1. Camarota, S. 2005: Immigrants at Mid-Decade. A Snapshot of America's Foreign-Born population in 2005. Medmrežje: <http://www.cis.org/articles/back1405.html> (citirano 20. 12. 2005).
2. Domjan, M. 2002: Analiza stanja na področju Slovencev zunaj Republike Slovenije. Medmrežje: <http://www.kultura.gov.si/> (citirano 15. 11. 2005).
3. Huth, J. 2001: Cleveland.V: Enciclopedia Americana (Volume 7). Danbury.
4. Ilc, M., Klun, P. 2005. Rezultati anketiranja ameriških Slovencev ali Američanov s slovenskimi koreninami na metropolitanskem območju Clevelanda v obdobju od 16. februarja do 16. avgusta 2005. Diplomsko delo, Oddelek za geografijo, Filozofska fakulteta, Univerza v Ljubljani. Ljubljana.
5. Johnston, C., Sberna, R., Strozniak, P. 2004: Greater Cleveland mosaic. Cleveland.
6. Klancher, R., Klancher, O. 2005: Slovenian Home For The Aged. Cleveland (osebni vir, 13. 4. 2005).
7. Klemenčič, M. 1995: Slovenes of Cleveland. Novo mesto.
8. Knepper, G. 2003: Ohio and its people. Kent, Ohio.
9. Priseljevanje Slovencev v ZDA po letu 1992. Medmrežje: www.migrationinformation.org/GlobalData/countrydata/data.cfm (citirano 10. 3. 2005).
10. Rosenberg, M. 2005: Cleveland - najrevnejše ameriško mesto. Medmrežje: <http://geography.about.com/b/> (citirano 25. 2. 2005).
11. Susel, R. 1996: Slovenes.V: The Encyclopedia of Cleveland History. Cleveland.
12. Susel, R. 2005: Je Cleveland še "slovenski"? Slovenija. Svet, letnik 2, št. 5 (maj 2005). Cleveland.
13. United States Census, 2000.
14. Zupančič, J. 1998: Izseljenstvo.V: Geografski atlas Slovenije. Ljubljana.